

Міністерство культури України
Національна музична академія України

**УКРАЇНСЬКА ІСТОРИЧНА ОПЕРА
В ДИСКУРСІ СУЧАСНИХ ТЕАТРАЛЬНИХ ПРАКТИК**

СПЕЦКУРС

Суворової Ірини Олександрівни

аспірантки творчої аспірантури
кафедри оперної підготовки та музичної режисури

Творчий керівник – Сергій Шутько

заслужений діяч мистецтв України,
професор

Науковий консультант – Ольга Путятицька

кандидат мистецтвознавства, доцент,
в.о. професора кафедри історії української музики
та музичної фольклористики

Київ 2026

ПЛАН

- I. Генезис та еволюція української історичної опери
- II. Дискурс сучасних театральних практик та інтерпретація
- III. Актуальні кейси, експерименти та новітні форми
- IV. Список використаних джерел

I. Генезис та еволюція української історичної опери

1. Дослідження витоків українського музичного театру та аналіз перших елементів історизму в шкільній драмі й вертепі.
2. Жанрова специфіка та формування національної ідентичності в опері Семена Гулака-Артемовського «Запорожець за Дунаєм».
3. Монументальна історико-героїчна епопея «Тарас Бульба» Миколи Лисенка як засадничий фундамент національної класики.
4. Взаємодія фольклорного пласту та історичного контексту в операх-казках «Різдвяна ніч» та «Утоплена» Миколи Лисенка.
5. Західноукраїнська оперна традиція та особливості втілення історичних сюжетів у творчості Дениса Січинського та Богдана Вахнянина.
6. Експресіоністична мова та методи психологізації історії в опері «Золотий обруч» Бориса Лятошинського.
7. Ідеологічні трансформації та процеси канонізації історичного жанру в українській опері 1930–1950-х років.
8. Камерна історична драма та естетичні пошуки нової інтимності у творчості Віталія Кирейка.
9. Трагедійне начало та розбудова нової якості вокального симфонізму в історичних полотнах Віталія Губаренка.
10. Фольк-опера «Коли цвіте папороть» Євгена Станковича як маніфест національного відродження та музичного модерну.

II. Дискурс сучасних театральних практик та інтерпретація

1. Вплив європейської концепції Regietheater(режитеатр) на сучасне режисерське прочитання української оперної класики.
2. Стратегії подолання етнографічних стереотипів та візуальної «шароварщини» у художніх рішеннях сучасних вистав.
3. Еволюція сценічного образу історичного героя від плакатної монументальності до поглибленого психологізму.
4. Метафорична сценографія та принципи архітектурного моделювання сценічного простору в історичній опері.
5. Роль сучасного медіа-арту та інтерактивних відеопроєкцій у розширенні наративу історичної вистави.
6. Трансформація музичної тканини вистави через інтеграцію електронних тембрів та методів конкретної музики.
7. Специфіка режисури оперних вистав у форматі open-air на базі замкових та природних заповідних комплексів.
8. Театральний костюм як засіб концептуального осмислення історичної епохи та соціальних маркерів.
9. Функції сучасної хореографії у створенні пластичного еквівалента історичних подій на оперній сцені.

10. Імерсивні технології та новітні форми безпосередньої взаємодії глядача з оперним простором у XXI столітті.

III. Актуальні кейси, експерименти та новітні форми

1. Творча доля та сучасна сценічна рецепція опери «Анна Ярославна — Королева Франції» Антона Рудницького.
2. Радикальне переосмислення сакральної історії в опері-реквіємі «IYOV» мистецької формації Nova Opera.
3. Масштабний історичний міф та неоромантична естетика в опері «Вишиваний. Король України» Алли Чайковської.
4. Проблематика актуалізації та практичного втілення забутих оперних шедеврів Бориса Лятошинського.
5. Тенденції розвитку мікро-опери та камерних історичних ескізів у творчості представників молодшої композиторської школи.
6. Співпраця з сучасними літераторами як визначальний чинник оновлення мови оперного лібрето.
7. Цифрова опера та досвід адаптації історичних сюжетів для VR-простору та глобальних онлайн-платформ.
8. Документальна основа та методика використання архівних матеріалів у структурі сучасного оперного твору.
9. Репрезентація української історичної опери на провідних європейських музичних фестивалях та майданчиках.
10. Стратегічні перспективи розвитку жанру в контексті пошуку нових смислів та майбутніх культурних викликів.

Список використаних джерел

1. Алішер А. В. Мистецтвознавча динаміка театральної сценографії // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2021. № 2. С. 170–175.
2. Алішер А. В. Художній простір театральної вистави // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2020. № 2. С. 115–119.
3. Анна Київська – Анна Ярославна – князівна, королева Франції : бібліографічний покажчик. Київ, 2022. 58 с.
4. Барнич М. М. Прикметні особливості сценічних акторських переживань // Мистецтвознавчі записки. 2020. Вип. 37. С. 202–206.
5. Берегова О. Діалог культур: образ Іншого в музичному універсумі. Київ : Інститут культурології НАМ України, 2020. 304 с.
6. Бурнашов І. Ю. Сучасність опери: класичне мистецтво у часи пошуків та експериментів. 2019.
7. Варшавська А. Постать Антіна Рудницького в історичній парадигмі української діаспори США середини ХХ століття : магістерська робота. Київ, 2021. 141 с.
8. Веселовська Г. Український театральний авангард. Київ : Фенікс, 2010. 368 с.
9. Вовкун В. В. Тенденції сучасної режисури в оперному мистецтві України // Мистецтвознавчі записки. 2020. Вип. 37. С. 207–211.
10. Голубничий С. Специфічність підходів диригента у нетипових умовах утілення оперних вистав // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. 2023. № 1 (58). С. 129–140.
11. Даць І. В. Концепт підготовки режисерів музичного театру в НМАУ ім. П. І. Чайковського // Часопис НМАУ. 2021. № 3–4 (52–53). С. 181–202.
12. Доненко Н. П., Винар О. Б. Режисерський задум як складова сценічного твору // Мистецтвознавчі записки. 2020. Вип. 37. С. 212–217.
13. Журавльова Т. Екранні інтерпретації оперної класики // Часопис НМАУ. 2020. № 2–3 (47–48). С. 37–50.
14. Ільченко П. І. Режисерський задум оперної вистави крізь призму сучасної театральної естетики // Українське музикознавство. 2020. Вип. 46. С. 45–57.

15. Канюка Л. С. Український музичний театр в епоху змін ціннісних орієнтирів // Вісник НАКККиМ. 2022. № 1. С. 148–153.
16. Касьянова О. В. Поліфункціональність танцювальних сцен в оперній виставі // Часопис НМАУ. 2023. № 1 (58). С. 112–128.
17. Клековкін О. Ю. *Mise en scene: ідеї, концепції, напрями*. Київ : Фенікс, 2017. 800 с.
18. Клековкін О. Ю. *Режисерська система: горизонтальний аналіз*. Київ, 2023. 369 с.
19. Ковальчук О. В. *Сценографічна практика у просторі ХХ століття*. Київ : Фенікс, 2019. 272 с.
20. Колесник Є. Виховання співака-актора в контексті української оперної школи // Часопис НМАУ. 2021. № 3–4 (52–53). С. 146–159.
21. Колесник Є., Кочерга А. Становлення принципів оперного виконавства // Часопис НМАУ. 2023. № 2 (59). С. 119–137.
22. Корній Л., Сюта Б. *Українська музична культура*. Київ : Музична Україна, 2014. 592 с.
23. Кулиняк Н. Національні і європейські модерністичні складові стилю Антіна Рудницького // World Science. 2017. № 8 (24). С. 14–23.
24. Лазаревич Є. Антін Рудницький як музикознавець // Українська музика. 2012. № 1 (3). С. 80–86.
25. Луняк Є. *Анна Руська – королева Франції в світлі історичних джерел*. Київ, 2010. 113 с.
26. Маслобойщиков С. Візуальний образ як динамічний простір у сценографії // Актуальні питання гуманітарних наук. 2021. Вип. 44. С. 26–30.
27. Михайлова Н. М. Трансформація рольової функції хору у музичній виставі : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства. Харків, 2011. 12 с.
28. Моцар О. В. Ідеї театру абсурду у процесах оновлення музичного театру : дис. ... канд. мистецтвознавства. Київ, 2016. 207 с.
29. Нескоромна А. О. *Сучасні режисерські методи інтерпретації класичної опери*. 2021.
30. Никоненко Р. Н. *Пластична режисура в українському театральному мистецтві : автореф. дис. ...* Київ, 2021. 16 с.

31. Пономаренко І. В. Сучасні тенденції режисури оперних вистав // Мистецтвознавчі записки. 2018. Вип. 34. С. 199–207.
32. Станішевський Ю. О. Національний академічний театр опери та балету України імені Т. Шевченка: історія і сучасність. Київ : Музична Україна, 2002. 736 с.
33. Суворова І. Опера А. Рудницького «Анна Ярославна – королева Франції» в історичній парадигмі режисерського прочитання // Українське музикознавство. Вип. 50.
34. Суворова І. Опера Антіна Рудницького «Анна Ярославна – королева Франції»: порівняльний аналіз постановок // Часопис НМАУ. 2023. № 2 (63). С. 116–135.
35. Черкашина-Губаренко М. Р. Оперний театр в мінливому часопросторі. Харків : АКТА, 2015. 392 с.